

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin Psikometrik Özelliklerinin Otizmlı Çocuk Aileleri Üzerinden İncelenmesi

Dr. Bekir Fatih MERAL¹
Sakarya Üniversitesi, Türkiye
bfmeral@sakarya.edu.tr

Doç. Dr. Atilla CAVKAYTAR
Anadolu Üniversitesi, Türkiye
acavkayt@anadolu.edu.tr

Özet

Araştırmanın amacı, Zimet, Dahlem, Zimet vd., (1988) tarafından geliştirilen ve en son Eker, Arkar ve Yıldız (2001) tarafından Türkçe uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin (ÇBASDÖ) psikometrik özelliklerinin otizmlı çocuk aileleri üzerinden incelenmesidir. Araştırma grubu 806 otizmlı çocuk ailesinden oluşmaktadır. Araştırmada ÇBASDÖ için açımlayıcı faktör analizi, doğrulayıcı faktör analizi, ölçüt bağıntılı geçerlik, Cronbach alpha iç tutarlığı ve madde toplam korelasyon hesaplamalarına yer verilmiştir. ÇBASDÖ geçerlik ve güvenilirlik analizleri Paws Statistics 18.0 (SPSS Statistics) and LISREL 8.71 programları ile gerçekleştirilmiştir. Açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre faktör yüklerinin .76 ve .86 arasında değiştiği gözlenmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre ÇBASDÖ iyi düzeyde uyum indislerine sahiptir ($\chi^2/sd=uyum$; 121.31/47=2.58). Ölçeğin 3 faktörlü modelinin iyi düzeyde uyum indekslerine sahip olduğu gözlenmiştir (RMSEA=.004, SRMR=.002, GFI=.98, AGFI=.96, NFI=.99, NNFI=.99, CFI=.99, IFI=.99 ve RFI=.99). Ölçüt bağıntılı geçerlik bulguları ÇBASDÖ ile Aile Destek Ölçeği toplam ve alt alanları arasında anlamlı ve pozitif yönlü ($p<.01$) bir ilişki vardır. ÇBASDÖ'nin toplam ve alt alan Cronbach alpha güvenilirlik değerleri yüksek bulunmuştur (toplam=.91, aile=.90, arkadaş=.91, özel biri=.89). ÇBASDÖ'nin test yarılama/iki-yarı güvenilirliğinin, korelasyon katsayısı .92 ($p<.01$) ve Spearman Brown hesaplamasına .91 ($p<.01$) göre iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin madde-toplam korelasyonları .58 ile .72 arasında değişmektedir ve dolayısıyla ölçeğin ayırt ediciliği yüksektir. Bulgular, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin (ÇBASDÖ) otizm ve özel eğitim alanında geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olarak kullanılabileceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, sosyal destek, açımlayıcı faktör analizi, doğrulayıcı faktör analizi, geçerlik, güvenilirlik, otizmlı çocuk ailesi.

GİRİŞ

Sosyal destek, bireyin sevildiğine, değer verildiğine, önemsendiğine, yaşamındaki bir krizin, bir değişikliğin olumsuz sonuçlarını azaltabilmesine ve kritik yaşam olaylarına uyumunun kolaylaşabilmesine ve psikolojik sağlığının korunmasına olanak sağlayan, çevresindeki insanlar tarafından sağlanan duygusal, fiziksel, bilgilendirici,

¹ Sorumlu yazar: Dr., Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, 54300 Hendek/Sakarya/Türkiye

araçsal ve parasal yardım olarak tanımlanabilir (Gallagher, Beckman ve Cross 1983; Kaner, 2004; Cobb, 1976; Dunst, Trivette ve Cross 1986; Çakır ve Palabıyık, 1997; Ünlüer, 2009). Sosyal destek, bireyin ihtiyaçlar hiyerarşisinde var olan ait olma, sevgi, takdir ve kendini gerçekleştirme gibi temel ihtiyaçlarının başka bireylerle (arkadaşları, ailesi, üstleri veya profesyonel danışmanlar v.b.) kurduğu etkileşim sonucunda tatmin edilmesini ve stres altındaki ya da güç durumdaki bireye çevresindeki insanlar (eş, aile, arkadaş, uzmanlar) tarafından sağlanan maddi ve manevi yardım konularını içerir (Eker ve Arkar, 1995; Ekinci ve Ekici, 2003). Bireyin gereksinim duyduğu hizmet ve malzemelerini sağlayarak duygusal rahatlık vermesi, bireylere rehberlik ederek sorunlarla başa çıkma yollarını sağlaması, bireyin performans gelişimini sağlayan geribildirimleri sunması, olumlu uyuma ve kişisel gelişimine katkıda bulunması, günlük yaşamda ve kriz durumlarında bireyler arası bağlantı sağlayarak stresin olumsuz etkilerine karşı koruması sosyal desteğin en önemli işlevleri olarak değerlendirilebilir (Dunst vd., 1986; Kazak ve Marvin, 1984; Ünlüer, 2009). Yaşam kalitesi ile algılanan sosyal destek arasında pozitif yönde ilişki olduğu bulunmuştur (Arkar, Sarı ve Fidaner, 2004). Aile üyeleri ve arkadaşlardan alınan sosyal destek, yaşam kalitesi üzerindeki olumsuz etkiye sahip faktörlerin sayısının azaltılmasında yardımcı olmaktadır (Juanita, 2005).

Gelişimsel yetersizliği olan çocuğa sahip ailelerin sosyal destek örüntüleri ise formal ve informal olarak ikiye ayrılmaktadır. Formal sosyal destek sistemleri, uzmanlar tarafından verilen destek, informal destek sistemleri ise hem aile üyeleri hem de arkadaşlarla, hem de ailenin günlük hayatıyla bütünleşmiş olan sosyal gruplara üyelik olarak algılanmaktadır. Formal destek kaynakları aile terapistleri, aile eğitimi uzmanları, v.b. olabilmektedir. Informal destek ise, aile üyeleri, arkadaşlar, komşular, aile destek gruplarından sağlanabilir (Dunst vd.,1986). Stresin olumsuz etkilerinden korunmada informal desteğin, formal destekten daha fazla etkili olduğu kabul edilmektedir (Boyd, 2002). Ailelerin yetersizliği olan bir çocuğa sahip olmaları nedeniyle yaşadıkları stresle baş etme ve duruma uyum çabalarında en önemli etmenlerden birisi ailenin yakın çevresindeki akrabalarından, komşulardan, arkadaşlardan, uzmanlardan ve toplumdaki diğer kurumlardan aldıkları sosyal destektir (Minnes 1988; Sencar, 2007; Kaner, 2003). Özellikle daha fazla sosyal destek alan otistik çocuk annelerinin daha düşük depresyon, endişeye sahip olduğu gözlenmiştir (Gray ve Holden, 1992).

Otizm, tüm aileyi etkilemektedir (Lindholm, 2007). Otizmlı birey ve aile sistemi arasında, normal gelişim gösteren çocuk ailelerine oranla, farklı bir yapının varlığından söz edilebilir (Warter, 2009). Normal gelişim gösteren bir çocuğa sahip olmakla kıyaslandığında, otizmlı bir çocuğa sahip olmanın aile yapısı üzerinde daha derin bir etkisi vardır (Anderson, 1998; Bayat, 2005; Hastings ve Brown, 2002; Marcus, Kuncce ve Schopler, 2005). Otizmlı çocuktan kaynaklanan güçlükler aile üyeleri arasındaki etkileşim tarzlarını tamamıyla değiştirmekte (Tunalı ve Power, 1993) ve otizmle mücadele etme çabası başta aile olmak üzere, akrabalar, arkadaşlar, komşular ve toplum tarafından hissedilmektedir (Taylor ve Aspinwall, 1990). Dolayısıyla normal gelişim gösteren ailelerin özelliklerini ölçmeye yönelik geliştirilmiş değerlendirme araçlarının, otizm ya da diğer gelişimsel yetersizliği olan çocuk aileleri üzerinden psikometrik

özelliklerinin yeniden ortaya konulmasında fayda vardır. Bu çalışmada Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin psikometrik özelliklerinin otizmlili çocuk aileleri üzerinden incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda geçerlik/güvenirlilik çalışmasına yer verilen ve sosyal desteğin ölçülmesinde en yaygın kullanıma sahip ölçeklerin başında gelen Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin (ÇBASDÖ) psikometrik özelliklerinin Türkiye'deki otizmlili çocuk aileleri üzerinden yeniden ortaya konulması bu hedefe hizmet edecektir. İlgili ölçeğin gelişimsel yetersizlik alanındaki, daha özel anlamda otizm alanındaki, örneklemeler üzerinden psikometrik özelliklerini ele alan bir çalışma gerçekleştirilmemiştir. Ayrıca bu araştırmada, ÇBASDÖ'nin önceki çalışmalarda olmayan, doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına yer verilmesinin ölçeğin geçerlik boyutunda güncellenmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Araştırma grubu, otizmlili çocuğa sahip 806 anneden oluşmaktadır. Sosyo-demografik özellikler açısından incelendiğinde, otizmlili çocuk annelerinin büyük oranda 35-44 (n=383-%47.5) yaş aralığında olduğu, ilköğretim mezunu (n=348-%43.2) olduğu, evli oldukları (n=736-%91.3), iki çocuklu (n=401-%49.8) oldukları, çalışmayan/ev hanımı (n=699-%86.7) oldukları ve buna bağlı olarak haftalık çalışma saatlerinin sıfır olduğu gözlenmiştir. Otizmlili çocukların yaş aralığına göre çoğunluğun 7-14 yaş aralığında (n=625-%77.5) ve dolayısıyla ilköğretim çağındaki oldukları, cinsiyet açısından 636 (%78.9) erkek ve 170 (%21.1) kız öğrenci olduğu, yetersizlikten etkilenme derecesine göre 319 (%39.62) öğrencinin orta düzeyde öğrenme yetersizliği ve 382 (%47.4) öğrencinin ise ağır düzeyde öğrenme yetersizliği sergilediği, ikinci yetersizlik durumuna göre 682 (%84.6) öğrencinin ikinci bir yetersizlik sergilemediği, ancak 124 (%15.4) öğrencinin görme, işitme, konuşma, ortopedi alanlarından ek bir yetersizliğe sahip olduğu gözlenmiştir. Otizmlili çocuk ailelerinin aile tipine bakıldığında, büyük oranda anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan çekirdek aile formuna (n=684 -%84.9) sahip oldukları görülmektedir. Otizmlili çocuk ailelerinin yaşadıkları yere bakıldığında, 587 (%72.8) ailenin kentte, 219 (%27.2) ailenin kırsal kesimde yaşadığı görülmektedir. Otizmlili çocuk ailelerinin hane gelirine sırasıyla bakıldığında, ailelerin büyük oranda 901-1500 TL aralığında (n=253-%31.4) ve takiben 0-600 TL aralığında (n=225-%27.9) TL aylık hane gelirine sahip oldukları görülmektedir. Otizmlili çocuk ailelerinin eğitim ve meslek puanlarını temel alan hane sosyo-ekonomik statü/düzyer (SES/SED) grup dağılımlarına (A, B, C1, C2, D, E) bakıldığında ise çoğu ailenin C1 düşük SES grubunda (n=275-%34.1) ve takiben C2 düşük SES grubunda (n=270-%33.5) olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ): Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ)-[Multidimensional Scale of Perceived Social Support (MSPSS)] Amerika Birleşik Devletleri'nde Zimet, Dahlem, Zimet vd., (1988) tarafından geliştirilen, ülkemizde uyarılma, geçerlik ve güvenirlilik çalışmaları Eker ve Arkar (1995), Çakır ve Palabıyık (1997), Eker, Arkar ve Yıldız (2001)

tarafından yapılan, kullanımı yaygın bir sosyal destek ölçeğidir. ÇBASDÖ üç farklı kaynaktan (aile, arkadaş ve özel bir insan) alınan sosyal desteğin yeterliliğini öznel olarak değerlendiren, kullanımı kolay, 12 maddeden oluşan bir ölçektir. Her biri dört maddeden oluşan sosyal desteğin kaynağına ilişkin üç grubu içerir. Önerilen alt ölçek yapısı; “aile”, “arkadaş” ve “özel bir insan”dan alınan desteği içermektedir. Faktör analizi üç faktörlü yapıyı desteklemektedir (Kazarian ve McCabe, 1991, Zimet vd., 1988, Eker ve Arkar, 1995). Ölçeğin ve alt ölçeklerin iç tutarlılığı ve test-tekrar test korelasyonları yeterlidir. Eker vd., (2001) yaptıkları çalışmanın örneklemini oluşturan üç grup; psikiyatri, cerrahi hastaları ve normal kişilerden oluşan toplam 150 kişilik bir gruptan oluşmuştur. Tüm örneklemin ÇBASDÖ'nin güvenilirlik (Cronbach's Alpha) katsayısı $\alpha=.89$ olarak hesaplanmıştır. Aynı çalışmada ÇBASDÖ ve alt ölçeklerinin iç tutarlılıkları kabul edilebilir düzeyde bulunmuştur. Ölçekte her madde 7 aralıklı bir ölçek kullanılarak; Kesinlikle hayır=1, Kesinlikle evet=7, arasında derecelendirilmiştir. İlgili çalışmada, her alt ölçekteki dört maddenin puanlarının toplanması ile alt ölçek puanı elde edilmiş ve bütün alt ölçek puanlarının toplanması ile ölçeğin toplam puanı elde edilmiştir. Elde edilen puanın yüksek olması algılanan sosyal desteğin yüksek olduğunu ifade etmektedir. ÇBASDÖ'nin Türkçe formunun faktör yapısı, güvenilirliği ve yapı geçerliği, ülkemizde kullanımı açısından, genel olarak tatmin edici bulunmuştur (Eker vd., 2001).

Aile Destek Ölçeği (ADÖ): Aile Destek Ölçeği (ADÖ) engelli çocuğa sahip ailelerin sosyal destek algılarını belirlemek amacıyla Kaner (2004) tarafından geliştirilmiş 34 maddeden oluşan bir ölçektir. Aile Destek Ölçeği'nin (ADÖ) faktör analizi sonucunda beş faktör birlikte toplam varyansın %60.959'unu açıkladığı görülmüştür. Faktör analizi sonuçları, ADÖ'nin beş faktörlü (Duygusal Destek-DUD= 9 madde, Bilgi Desteği-BİD= 8 madde, Bakım Desteği-BAD=5 madde, Yakın İlişki Desteği-YİD= 6 madde ve Maddi Destek-MAD=3 madde) olduğuna işaret etmektedir. ADÖ'nin Cronbach Alfa değerleri ölçeğin toplamı için .94, alt alanlar için .84 ila .90 aralığında hesaplanmıştır. Ölçeğin iki yarım güvenilirlik katsayılarının alt alanlar için .81 ila .88 aralığında değiştiği ve ölçeğin bütünü için .84 olduğu gözlenmiştir. ADÖ'nin test-yeniden test güvenilirlik katsayılarının alt alanlar için .95 ila .99 aralığında değiştiği ve ölçeğin bütünü için bu değerlerin .99 olduğu gözlenmiştir. Yapılan çalışmalar ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğinin istendik düzeylerde olduğuna işaret etmektedir. Katılımcılar/cevaplayıcılar ADÖ'ndeki maddelere her zaman (3), bazen (2), hiçbir zaman (1) seçeneklerinden birini seçerek tepki vermektedirler. Alt ölçeklerin yanı sıra, ölçeğin tümünden elde edilen toplam puan da değerlendirilebilmektedir. Alt ölçeklerden alınabilecek en yüksek ve en düşük puanlar, madde sayısının 3 ile çarpımı ile 1 arasındadır (ölçekten alınabilecek en düşük puan 31; en yüksek puan 93). ADÖ'nden yüksek puan almak, anne-babaların özel gereksinimli çocuklarının gereksinimlerini karşılamasına yardımcı olan desteklere sahip olduklarını, düşük puan ise, bu desteklerden yoksun olduklarını ifade etmektedir. Ayrıca son 3 frekans sorusu ile anne-babaların yakın çevresiyle etkileşim sıklığı ve toplumsal alanlara katılım sıklığı tespit edilemeye çalışılmaktadır (Kaner, 2004).

Sosyo-Demografik Aile Bilgi Formu: Sosyo-Demografik Aile Bilgi Formu, otizmli çocuk ailelerinin çeşitli demografik değişkenler açısından sahip oldukları

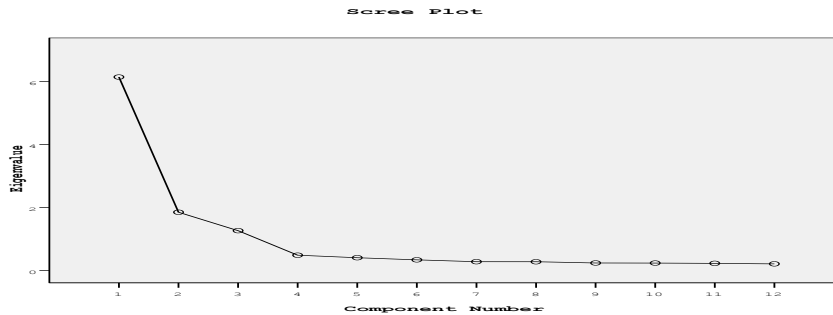
özellikleri belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Formda anne babaların yaşları, eğitim durumları, meslekleri, haftalık çalışma saatleri, aylık hane gelirleri, aile tipleri ve sahip oldukları çocuk sayısının yanı sıra otizmliler çocuklarının yaşı, yetersizlik seviyesine, cinsiyetine v.s. ilişkin sorular bulunmaktadır.

Veriler posta yoluyla toplanmıştır. Veri toplama araçlarının yer aldığı zarflar otizmliler çocukların devam ettiği kurumlara gönderilerek, öğretmenler aracılığıyla ailelere dağıtılması sağlanmıştır. Her bir veri toplama aracı, otizmliler çocuk ailelerinin demografik ve çeşitli değişkenlere ilişkin bilgilerini belirlemeyi amaçlayan ve araştırmacı tarafından oluşturulmuş Sosyo-Demografik Aile Bilgi Formu, otizmliler çocuk ailelerinin sosyal destek algılarını belirlemeyi amaçlayan Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) ve ÇBASDÖ'nin ölçüt bağımlı geçerliğin belirlenmesi amacıyla kullanılan Aile Destek Ölçeği'nden (ADÖ) oluşmaktadır. Geri dönüşler sonrası geçerli olan 806 aileye ait veri toplama aracı analiz edilmiştir. ÇBASDÖ'nin geçerlik ve güvenirlik analizleri PASW Statistics 18.0 (SPSS Statistics) ve LISREL 8.71 programları ile yapılmıştır.

BULGULAR

Geçerlik

Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA): Verilerin faktör analizine uygunluğunu belirleme amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem uygunluğu (sampling adequacy) ve Barlett-Sphericity testlerine yer verilmiştir. Faktör analizi için KMO değerinin .60'dan yüksek olması ve Barlett-Sphericity testinin anlamlı çıkması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2004). KMO örneklem uygunluk katsayısı .90 ve Barlett-Sphericity testi kay-kare değeri 6716.652, serbestlik derecesi 66 (**p< .001) olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla verileri faktör analizi için uygun olduğu görülmektedir. Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) sonuçlarına göre 3 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Scree plot (yamaç birikinti) grafiği üç faktörlü yapıyı desteklemektedir (bkz. Grafik 1). Faktör yükleri .75 ve .86 arasında değişmekte ve faktörlerin tümü varyansın %77.23'ünü açıklamaktadır (bkz. Tablo 1).

Grafik 1. Scree Plot Faktör Dağılımları

Tablo 1. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği AFA Sonuçları (N=806)

Maddeler	Faktör I (aile)	Faktör II (arkadaş)	Faktör III (özel biri)	
Madde 3	.86			
Madde 4	.83			
Madde 8	.82			
Madde 11	.83			
Madde 6		.77		
Madde 7		.82		
Madde 9		.83		
Madde 12		.83		
Madde 1			.83	
Madde 2			.85	
Madde 5			.81	
Madde 10			.75	
Açıklanan toplam varyans %	77.23	%26.16	%25.95	%25.10

AFA sonuçlarına göre belirlenen 3 faktörlü yapıyı, otizmlili çocuk ailelerinde doğrulamak adına doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır.

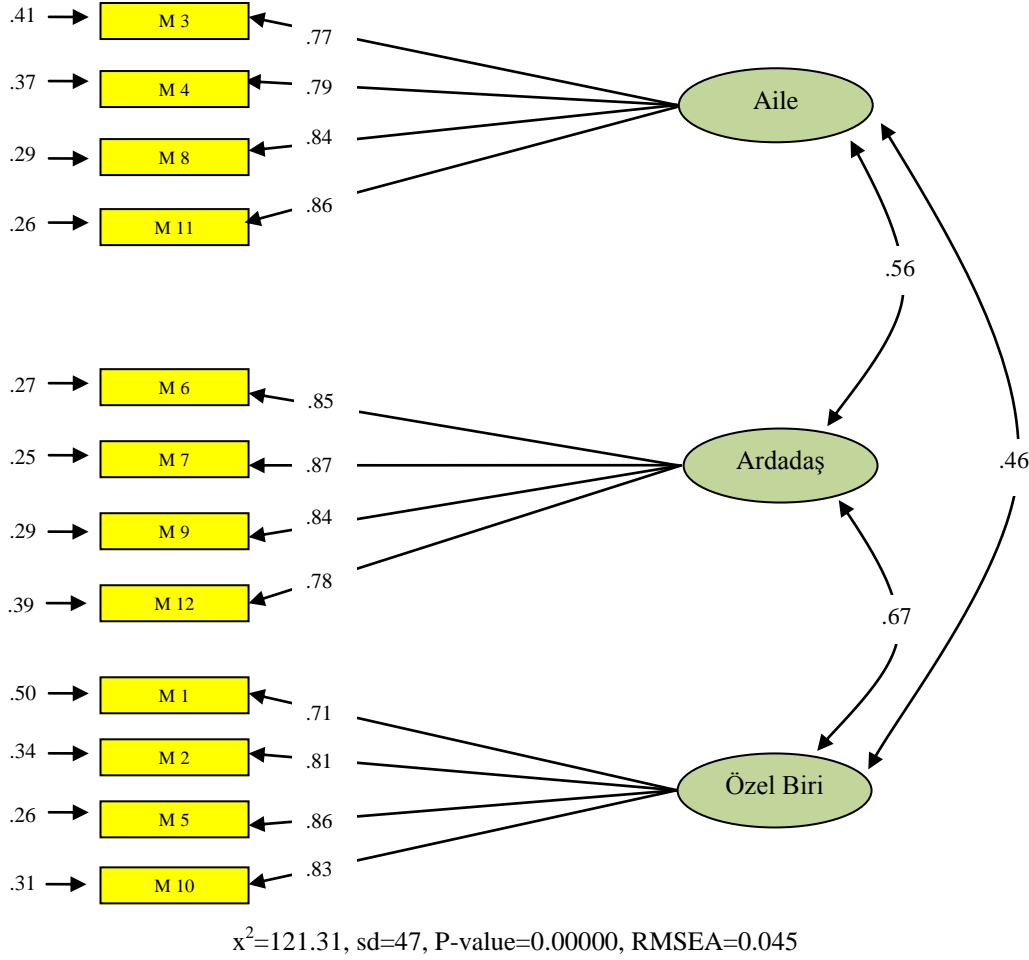
Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA): DFA değişkenler arasındaki ilişkiye dair daha önce saptanan bir hipotezin ya da kuramın test edilmesini içermektedir (Gülbahar ve Büyüköztürk, 2008). DFA’da sınanan modelin yeterliğinin belirlenmesi için kullanılan uyum indekslerinin iyi ve kabul edilebilir uyum değerleri (Anderson ve Gerbing, 1984; Byrne, 2006; Cole, 1987; Hu ve Bentler, 1999; Gülbahar ve Büyüköztürk, 2008; Jöreskog ve Sörbom, 1993; MacCallum, Browne ve Sugawara, 1996; Marsh, Balla ve McDonald, 1988; Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003; Şimşek, 2007) ile ÇBASDÖ’nin uyum indeks değerleri Tablo 2’de sunulmuştur. Ayrıca veri-model uyumunun iyi olduğunu belirlemek için Ki-kare (x^2) değerinin serbestlik derecesine oranıyla elde edilen değerin (x^2/sd değeri) 3’ün altında olması gerekmektedir (Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003).

Tablo 2. Uyum Ölçütleri ve Uyum Değerlerine göre ÇBASDÖ’nin Uyum Değerleri (N=806)

Uyum Ölçütleri	İyi Uyum Değerleri	Kabuledilebilir Uyum Değerleri	ÇBASDÖ’nin Uyum Değerleri
x^2/sd	<3	<5	2.5
RMSEA	.00<RMSEA<.05	.05<RMSEA<.08 veya .10	.04
SRMR	.00<SRMR<.05	.05<SRMR<.08 veya .10	.02
GFI	.95<GFI<1.00	.85 veya .90<GFI<.95	.98
AGFI	.90<AGFI<1.00	.80 veya .85<AGFI<.90	.96
NFI	.95<NFI<1.00	.90<NFI<.95	.99
CFI	.95<CFI<1.00	.90<CFI<.95	.99

DFA sonucuna göre ki-kare değerinin ($x^2=121.31$, $sd=47$, $p=.000$, $N=806$) anlamlı olduğu görülmüştür. Çalışmada x^2/sd oranının ($121.31/47=2.58$) iyi bir uyum iyiliğine sahip olduğu söylenebilir. Uyum indeksi değerleri $RMSEA=.04$, $SRMR=.02$, $GFI=.98$, $AGFI=.96$, $NFI=.99$, $NNFI=.99$, $CFI=.99$, $IFI=.99$ ve $RFI=.99$ olarak bulunmuştur (bkz. Tablo 2). Uyum indeksi değerleri modelin uyumlu olduğunu ortaya koymaktadır. Gerçekleştirilen analizler sonucunda, modelin veri ile kabul edilebilir bir uyum

sağladığı söylenebilir. Modele ilişkin faktör yüklerinin .71 ile .87 aralığında değiştiği ve tüm faktör yüklerinin .40'tan büyük olduğu Şekil 1'de görülmektedir.

Şekil 1. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği DFA Sonuçları (path)

Ölçüt Bağıntılı Geçerlik: Geçerlik belirleme yöntemleri arasında bir geçerlik katsayısı veren tek yöntem, bir ölçüte dayalı geçerliktir. Benzer ölçek geçerliği olarak da bilinen bu yöntemde, daha önceden geçerliği saptanmış olan bir ölçeğe gereksinim vardır. İlgili geçerlik çalışması kapsamında, yeni uyarlanan ölçeğin geçerliğini bulmak için yeni test ve geçerliği yüksek olduğu bilinen önceki test birlikte aynı gruba uygulanır, bireylerin yeni ve eski testten aldıkları puanlar arasındaki korelasyon hesaplanır ve bu korelasyon katsayısının yüksek olması beklenir (Özgüven 2000). Araştırmada, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin (ÇBASDÖ) ölçüt bağıntılı geçerlik verileri için geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları gelişimsel yetersizliği olan çocuk aileleri üzerinden gerçekleştirilen Aile Destek Ölçeği (ADÖ) kullanılmıştır. Her iki ölçek arasında genel toplam ve alt alan toplama puanları arasında $p<.01$ düzeyinde anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir (bkz. Tablo 3). Buna göre ölçüt bağıntılı geçerliğin sağlandığı söylenebilir.

Tablo 3. ÇBASDÖ ve Aile Destek Ölçeği Ölçüt Bağıntılı Geçerlik Sonuçları (N=806)

Değişkenler	1	1.1.	1.2.	1.3.	2.	2.1.	2.2.	2.3.	2.4.	2.5.
1. ÇBASDÖ (toplam)	-									
1.1. Aile	.76**	-								
1.2. Arkadaş	.86**	.49**	-							
1.3. Özel Biri	.82**	.40**	.59**	-						
2. ADÖ (toplam)	.66**	.57**	.54**	.52**	-					
2.1. Duygusal Destek	.57**	.52**	.46**	.42**	.88**	-				
2.2. Bilgi Desteği	.45**	.33**	.39**	.39**	.73**	.47**	-			
2.3. Bakım Desteği	.57**	.47**	.49**	.48**	.81**	.61**	.49**	-		
2.4. Yakın İlişki Des.	.62**	.57**	.48**	.47**	.91**	.82**	.53**	.70**	-	
2.5. Maddi Destek	.58**	.48**	.50**	.45**	.82**	.69**	.48**	.70**	.74**	-
Ortalama	49.91	20.12	16.49	13.30	69.74	21.40	18.76	9.62	15.58	6.36
Standart sapma	18.91	7.35	8.05	7.75	13.81	4.57	3.88	2.96	3.21	1.90

* p < .01

Güvenirlilik

İç Tutarlık Güvenirliliği: Araştırmada Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin (ÇBASDÖ) güvenirlilik çalışmaları kapsamında Cronbach Alpha (α) iç tutarlılık katsayısı incelenmiştir. Cronbach alpha (α) iç tutarlılık katsayıları ÇBASDÖ'nin bütünü için .91, alt boyutlar açısından aile için .90, arkadaşlar için .91, özel biri için .89 olarak hesaplanmıştır (bkz. Tablo 4).

27

Tablo 4. ÇBASDÖ'nin İç Tutarlılık Katsayıları (N=806)

Değişkenler	Cronbach alpha (α)	İki yarı güvenirlilik – Pearson r	İki yarı güvenirlilik – Spearman Brown
ÇBASDÖ (toplam)	.91	.92	.91
Aile	.90	-	-
Arkadaş	.91	-	-
Özel Biri	.89	-	-

İki-Yarı Güvenirliliği: ÇBASDÖ'nin tek sayılı maddeleri (1,3,5,7,9,11=6 madde) ile çift sayılı maddeleri (2,4,6,8,10,12=6 madde) "Test Yarılama/İki-Yarı Metodu"na göre ayrılmış ve iki yarım test arasındaki korelasyon ve Spearman Brown değeri hesaplanmıştır. ÇBASDÖ'nin test yarılama/iki-yarı güvenirliliği korelasyon katsayısı .92 (p<.01) olarak bulunmuştur. Ölçeğin Spearman Brown Propheşy hesaplamasına göre iki yarı test korelasyonu ise .91 (p<.01) bulunmuştur. Buna göre iki yarı güvenirliliğinin iyi düzeyde olduğu söylenebilir (bkz. Tablo 4).

Madde Toplam Korelasyon Hesaplaması: ÇBASDÖ'nin maddelerinin toplam puanı yordama ve temsil gücünü belirlemek için Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısına göre madde-toplam korelasyonu hesaplanmıştır. ÇBASDÖ'nin madde-toplam korelasyonlarının .58 ile .72 arasında sıralandığı gözlenmiştir. Bir ölçekte madde-toplam korelasyon değerlerinin .30 ve daha büyük maddeler (Tekin, 2004) ya da .40 ve daha büyük maddelerden (Büyüköztürk, 2004) oluşması gerekliliği göz önüne

alandığında, ÇBASDÖ'nin madde-toplam korelasyonlarının (r_{jx}) yüksek olduğu söylenebilir (bkz. Tablo 5).

Tablo 5. ÇBASDÖ'nin Madde Toplam Korelasyonları (N=806)

Maddeler	r_{jx}
M3. Ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana gerçekten yardımcı olmaya çalışır.	.58
M4. İhtiyacım olan duygusal yardımı ve desteği ailemden (örneğin, annemden, babamdan, eşimden, çocuklarımdan, kardeşlerimden) alırım.	.59
M8. Sorunlarımı ailemle (örneğin, annemle, babamla, eşimle, çocuklarımla, kardeşlerimle) konuşabilirim.	.60
M11. Kararlarımı vermede ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana yardımcı olmaya isteklidir.	.63
M6. Arkadaşlarım bana gerçekten yardımcı olmaya çalışırlar.	.72
M7. İşler kötü gittiğinde arkadaşlarıma güvenebilirim.	.69
M9. Sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var.	.72
M12. Sorunlarımı arkadaşlarımla konuşabilirim.	.66
M1. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve ihtiyacım olduğunda yanımda olan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.	.59
M2. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.	.67
M5. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve beni gerçekten rahatlatan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.	.65
M10. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve duygularıma önem veren bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.	.66
Kesinlikle hayır 1,2,3,4,5,6,7 kesinlikle evet (Aile= 3,4,8,11 - Arkadaş=6,7,9,12 - Özel Biri=1,2,5,10)	

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada, Zimet vd., (1988) tarafından geliştirilen ve ülkemizde uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Eker ve Arkar (1995), Çakır ve Palabıyık (1997) ve en son Eker vd., (2001) tarafından yapılan, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin (ÇBASDÖ) psikometrik özelliklerinin 860 otizmlilik çocuk ailesi üzerinden incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklem sayısı (N=806) açısından ÇBASDÖ'nin geçerlik ve güvenilirliğiyle ilgili önceki çalışmalarla karşılaştırıldığında, araştırmanın temsil yeteneğinin oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına göre faktör yüklerinin yüksek olduğu, doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre 3 faktörlü ÇBASDÖ iyi düzeyde uyum indekslerine sahip olduğu gözlenmiştir. DFA sonuçları ÇBASDÖ'nin 3'lü faktör yapısını otizmlilik çocuk ailesi üzerinde doğrulamaktadır. Dolayısıyla ÇBASDÖ ile otizmlilik çocuk ailelerinin sosyal destek kaynaklarının (aile, arkadaş ve özel biri) ölçümlenebileceği söylenebilir. Ölçüt bağımlı geçerlik bulgularına göre ÇBASDÖ ile Aile Destek Ölçeği ölçüt bağımlı geçerliğin sağlandığı belirlenmiştir. ÇBASDÖ'nin toplam ve alt alan iç tutarlık güvenilirlik değerlerinin, daha önceki çalışmalarda bulunduğu gibi (Eker ve Arkar, 1995, Çakır ve Palabıyık, 1997; Eker vd., 2001; Kazarian ve McCabe, 1991; Zimet vd., 1988), yüksek olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin test yarılama/iki-yarı güvenilirliğinin iyi düzeyde olduğu bulunmuştur. Ölçeğin madde-toplam korelasyonlarına göre ÇBASDÖ'ne ait maddelerinin toplam puanı yordama ve temsil gücünün yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırma bulguları ışığında, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin (ÇBASDÖ) gelişimsel yetersizlik alanında, özellikle otizmli çocuk ailelerinin sosyal destek kaynaklarının ölçülmesinde geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olarak kullanılabileceği söylenebilir. ÇBASDÖ, tüm gelişimsel yetersizlik alanındaki sosyal destek kaynaklarının belirlenmesinde kullanılabilir ve ölçümleme sonuçlarına göre örneklemelerin sosyal destek algıları karşılaştırılabilir. Araştırmada test-tekrar test güvenilirliğinin incelenememesinin bir sınırlık olduğu ortadadır. İleriki çalışmalarda bu güvenilirlik hesaplamasına yer verilebilir.

Kaynakça

- Anderson, K.H. (1998). The relationship between family sense of coherence and family quality of life after illness diagnosis. In H.I. McCubbin, E.A. Thompson, A.I. Thompson, J.E. Fromer (Eds.). Stress, coping, and health in families: Sense of coherence and resiliency. Thousand Oaks, CA: Sage Publications Inc.
- Anderson, J. C. & Gerbing, D. W. (1984). The effect of sampling error on convergence, improper solutions, and goodness-of-fit indices for maximum likelihood confirmatory factor analysis. *Psychometrika*, 49, 155-173.
- Arkar, H., Sarı, Ö., Fidaner, H. (2004). Relationships between Quality of Life, Percived Social Support, Social Network and Loneliness in a Turkish Sample. *Yeni Symposium*. 42 (1):20-27.
- Bayat, M., (2005). How Family Members' Perceptions of Influences and Causes of Autism May Predict Assessment of Their Family Quality of Life. Loyola Univesity Chicago. Unpublished Doctoral Dissertation. UMI Microform 3180946.
- Boyd, B.A. (2002). Examining the Relationship between Stress and Lack of Social Support in Mothers of Children with Autism. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 17(4), 208-215.
- Büyüköztürk, Ş. (2004). *Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem A Yay.
- Byrne, B. M. (2006). *Structural equation modeling with EQS*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Cole, D. A. (1987). Utility of confirmatory factor analysis in test validation research. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 55, 1019-1031.
- Cobb (1976). Social Support as a Moderator of Life Stress. *Psychosom Med*, 38, 300-314.
- Çakır, Y. & Palabıyık, R. (1997). Gençlerde Sosyal Destek, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışması. *Kriz Dergisi*, 5(1), 15-24.
- Dunst, C.J., Trivette, C.M. & Cross, A. (1986). Mediating Influences of Social Support: Personal, Family and Child Outcomes. *American Journal of Mental Deficiency*, 90(4), 403-417.
- Eker, D. & Arkar, H. (1995). Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Faktör Yapısı, Geçerlilik ve Güvenirliği. *Türk Psikologlar Dergisi*, 10(34), 45-55.
- Eker, D. Arkar, H. Yıldız, H. (2001). Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin Gözden Geçirilmiş Formunun Faktör Yapısı, Geçerlik ve Güvenirliği, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12(1):17-25.
- Ekinci, H. ve Ekici, S. (2003). İşletmelerde Örgütsel Stres Yönetim Stratejisi Olarak Sosyal Desteğin Rolüne İlişkin Görgül Bir Araştırma. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*. 27(1): 109-120.
- Gallagher, J. J., Beckman, P., Cross, A. H. (1983). Families of handicapped children: Sources of stress and its amelioration. *Exceptional Children*, 50(1), 10-19.

- Gray, D.E. & Holden, W.J. (1992) Psychological-social well-being among the parents of children with autism. *Journal of Intellectual and Developmental Disability*, 18, 83-93.
- Gülbahar, Y & Büyüköztürk, Ş. (2008). Değerlendirme Tercihleri Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması, Adaptation of Assessment Preferences Inventory To Turkish. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (H. U. Journal of Education) 35, 148-161.
- Hastings, R.P. & Brown, T. (2002). Behavior problems of children with autism, parental self-efficacy, and mental health. *American Journal on Mental Retardation*, 107(3), 222-232.
- Hu, L.T., & Bentler, P.M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structural analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1-55.
- Jöreskog, K. ve Sörbom, D. (1993). LISREL 8: Structural Equation Modeling with the SIMPLIS Command Language. Lincolnwood, USA: Scientific Software International, Inc.
- Juanita, W.M. (2005). Social Support as a Mediator between Symptom Distress and Quality of Life in Women with Breast Cancer. *Journal of Obstetric, Gynecologic & Neonatal Nursing*; 34(4), 482-493.
- Kaner, S. (2003) Aile Destek Ölçeği: Faktör Yapısı, Güvenirlilik ve Geçerlilik Çalışması, Ankara Üniversitesi Özel Eğitim Dergisi, 4(1), 57-72.
- Kaner, S. (2004). Engelli Çocukları Olan Anababaların Algıladıkları Stres, Sosyal Destek ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi. Bilimsel araştırma projesi kesin raporu, Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Kazak, A. & Marvin, R.S. (1984). Differences, Difficulties and Adaptation: Stress and Social Networks in Families with a Handicapped Child. *Family Relations*, 33, 67-77.
- Kazarian, S.S. & McCabe, S.B. (1991) Dimensions of social support in the MSPSS: Factorial structure, reliability, and theoretical implications. *J Community Psychol*, 19, 150-160.
- Lindholm, M.M., (2007). Stress, Coping and Quality of Life in Families Raising Children With Autism. Unpublished Doctoral Dissertation, California School of Professional Psychology Alliant International University. UMI Microform 3299505.
- MacCallum, R.C., Browne, M.W., & Sugawara, H.M, (1996). Power analysis and determination of sample size for covariance structure modeling. *Psychological Methods*, 1, 130-149.
- Marcus, L.M., Kunce, L.J., & Schopler, E. (2005). Working with families. In F.R. Volkmar, R. Paul, A. Klin, & D. Cohen (Eds), *Handbook of Autism and Pervasive Developmental Disorders* (3rd edition, pp. 1055-1086). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc.
- Marsh, H. W., Balla, J. R., & McDonald, R. P.(1988). Goodness-of-fit indexes in confirmatory factor analysis: The effect of sample size. *Psychological Bulletin*, 103, 391-410.
- Minnes, P. M. (1988). Family resources and stress associated with having a mentally retarded child. *American Journal on Mental Retardation*, 93 (2), 184-192.
- Özguven, İ.E., (2000). Psikolojik Testler, 4. Baskı, Ankara, PDREM Yayınları, Sistem Ofset.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H. & Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Test of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research Online*, 8(2), 23-74.
- Sencar, B. (2007). Otistik Çocuğa Sahip Ailelerin Algıladıkları Sosyal Destek ve Stres Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Şimşek, Ö. F. (2007). Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş, Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları. Ankara: Ekinoks Eğitim Yay.
- Taylor, S.E., & Aspinwall, L.G. (1990). Psychological aspects of serious illness: Chronic conditions, fatal diseases, and clinical care. Washington, DC: American Psychological Association Inc.

- Tunali, B. & Power, T.G. (1993). Creating satisfaction: A psychological perspective on stress and coping in families of handicapped children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 34(6), 945-957.
- Ünlüer, E. (2009). 2-6 Yaş Arası Otistik Çocuğa Sahip Annelerin Algıladıkları Sosyal Destek ve Umutsuzluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Warter, E.H., (2009). Promoting Resiliency In Families of Individuals Diagnosed With An Autism Spectrum Disorders: The Relationship Between Parental Beliefs And Family Adaptation. Unpublished Doctoral Dissertation, Boston College Lynch Graduate School of Education.UMI Microform 3344740.
- Zimet, G.D., Dahlem, N.W., Zimet, S.G. & et all. (1988). The Multidimensional Scale of Perceived Social Support. *J Pers Assess*, 52, 30-41.

The Examination of the Psychometric Properties of Multidimensional Scale of Perceived Social Support (MSPSS) on Parents of Children with Autism in Turkey

Dr. Bekir Fatih MERAL
Sakarya University, Turkey
bfmeral@sakarya.edu.tr

Assoc. Prof. Atilla CAVKAYTAR
Anadolu University, Turkey
acavkayt@anadolu.edu.tr

Extended Abstract

Purpose: The aim of this study is to examine psychometric properties of Multidimensional Scale of Perceived Social Support (MSPSS) (Zimet, Dahlem, Zimet & et. all., 1988; Eker, Arkar & Yaldız, 2001) on parents of children with autism in Turkey.

Method: Participants were 806 mothers of children with autism in Turkey. In this study, exploratory factor analysis, confirmatory factor analysis, criterion validity, Cronbach alpha correlation coefficients and corrected item-total correlations of the MSPSS form were examined. For the validity and reliability analysis of MSPSS, Paws Statistics 18.0 (SPSS Statistics) and LISREL 8.71 programs were used.

Results: Factor loads are between .75 and .86 as to exploratory factor analysis. According to confirmatory factor analysis results, this study has a goodness of fit ($\chi^2/df=fit$; 121.31/47=2.58). It is seen that fit index values and 3 factor model of MSPSS are fit (RMSEA=.004, SRMR=.002, GFI=.98, AGFI=.96, NFI=.99, NNFI=.99, CFI=.99, IFI=.99 ve RFI=.99). For criterion validity of MSPSS, Family Social Support Scale (FSSS) (Kaner, 2004) is used. It is determined that there is significant and positive relationship ($p<.01$) between the both MSPSS and FSSS. The total and sub-areas of Cronbach alpha values in MSPSS are high (total=.91, family=.90, friends=.91, significant other=.89). Split-half reliability is high (Pearson $r= .92$ – Spearman's $\rho=.91$) in MSPSS. Corrected item-total correlations are between .58 ile .72 and upper than .40 in MSPSS.

Conclusion: Results showed that Multidimensional Scale of Perceived Social Support (MSPSS) is a valid and reliable instrument which can be used in the fields of autism and special education.

Keywords: Multidimensional Scale of Perceived Social Support (MSPSS), social support, confirmatory factor analysis, exploratory factor analysis, validity, reliability, parents of children with autism.

